

İbnü'l-Muvâkkî'in "ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme

A Study on İbnü'l-Muvâkkî's Work Named "ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ven't-Tajweed"

Uzman

Abdullah İSLAM

Prof. Dr.

Lütfullah CEBECİ

Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim
Dalı, Kayseri, Türkiye

E-mail: abdullahburul038@hotmail.com

Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Temel İslam
Bilimleri Bölümü, Kayseri, Türkiye

E-mail: icebeci@kayseri.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 6.5.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 9.9.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Abdullah İSLAM

abdullahburul038@hotmail.com

Atrf /Cite this article:

İslam, A., & Cebeci, L. (2024). İbnü'l-Muvâkkî'in "ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme. *ETÜT Dergisi*, 9, 133-139.

Bu çalışma Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Lütfullah Cebeci danışmanlığında Abdullah İslam tarafından hazırlanan "Yusuf Ağa Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki Kırâatle İlgili Arapça Ve Osmanlıca Yazma Eserler" başlıklı yüksek lisans tezi verilerinden üretilmiş ve Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından, 25-26 Nisan 2024 tarihinde Erzurum'da düzenlenen I. Sosyal Bilimler Öğrenci Sempozyumu'nda sunulan özeti tam metnidir.

Öz

İbnü'l-Muvâkkî'in yazdığı ed-Dürrü'n-Nadîd adlı eseri, "Yedi Kırâat" (kırâat-i seb'a) imamından biri olan Basralı Ebû 'Amr'ın eserine atfen yazılmıştır. Ebû 'Amr b. el-Ala' el-Basrî'nin (ö. 154/771) kırâati, İslam coğrafyasının doğusunda yedi asır boyunca okunmuş olması nedeniyle Kur'an'ın "Yedi Kırâat" yönteminden biridir. Bu yöntem, Kur'an'ı orijinal dilinde, doğru telaffuzla okumanın gelişimini vurgulamaktadır. Ebû 'Amr kırâati, özellikle Arap yarımadasının belirli bölgelerinde yaygın ve Kur'an okumanın özgün bir şeklini ortaya koymaktadır. Bu durum onun kırâat geleneğindeki önemli rolüne, yaygın olarak tanınması ve benimsenmesine, aynı zamanda çok sayıda kırâat âliminin, onun nüanslarını keşfetmeye yönelik eserler hazırlamasına ilham kaynağı olmuştur. Bu eserler arasında tecvidin hükümleri ve Ebû 'Amr'ın kırâat esaslarını birleştiren, meşhur kırâatçi İbnü'l-Muvâkkî'in hicrî 10. yüzyılda kaleme aldığı *ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd* adlı eseri bulunmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle İbnü'l-Muvâkkî'in hayatı, ilmî faaliyeti ve telif ettiği eserler başta olmak üzere özellikle *ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı eserinin, adı, müellifine isnat edilmesi, yazılma sebebi, içeriği ve müellifin metodunun tanıtılması amacı güdülmüştür. Konuyla ilgili eserlerden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırâat, Tecvîd, İbnü'l-Muvâkkî, ed-Dürrü'n-Nadîd, Ebu 'Amr el-Basrî

Abstract

Ibn al-Muwâqqî's al-Durr al-Nadîd was written in reference to the work of Abu 'Amr of Basra, one of the imams of the "Seven Qiraat" (qiraat al-sab'a). Abu 'Amr b. The recitation of al-Ala' al-Basrî (d. 154/771) is one of the "Seven Recitations" method of the Quran because it was recited for seven centuries in the east of the Islamic geography. This method emphasizes the development of reading the Quran in its original language with correct pronunciation. Abu 'Amr's recitation reveals a unique way of reading the Quran, which is widespread especially in certain regions of the Arabian Peninsula. This has inspired its important role in the recitation tradition, its widespread recognition and adoption, and also the preparation of works by many recitation scholars to explore its nuances. Among these works is the work titled *ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd*, written by the famous recitation artist İbnü'l-Muvâkkî in the 10th century Hijri, which combines the provisions of tajwid and the recitation principles of Ebû 'Amr. In this study, the aim is to introduce the life, scientific activities and works of İbnü'l-Muvâkkî, especially his work called *ed-Dürrü'n-Nadîd*, its name, attribution to its author, the reason for writing, its content and the author's method. Works related to the subject were used.

Keywords: Qiraat, Tajweed, İbnü'l-Muvâkkî, ed-Dürrü'n-Nadîd, Ebu 'Amr el-Basrî

This article checked by

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

İbnü'l-Muvâkkî'in kaleme aldığı *ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı eseri, "Yedi Kırâat" (kırâat-i seb'a) imamından biri olan Basralı Ebû 'Amr'ın öne çıkan kırâati üzerine yazılmıştır (Dağ, 2011). İbnü'l-Muvâkkî'in yaşadığı asırda Ebu 'Amr'ın kırâati İslam coğrafyasının doğusunda itibar görmektedir. İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 833/1430) ifadesine göre o devirde insanların Şam, Hicâz, Yemen ve Mısırda takip ettikleri kırâat, Ebû'Amr'ın kıraatidir (İbnü'l-Cezeri, 265). Hicrî 12. yüzyılın ortalarına kadar da onun kırâati devam etmiştir. Bu kırâat günümüze kadar Doğu Afrika'da hâlâ yaygındır. İbnü'l-Muvâkkî'in "*ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd*" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme başlıklı bu çalışma, Kur'an okuma sanatı ve tecvid ilminin derinliklerine inerek, bu alana önemli katkılar sunmaktadır. Eser, Kur'an'ı doğru bir biçimde okumanın yöntemlerini, tecvid kurallarını ve bu kuralların pratik olarak öğrenilmesini içererek böylece Kur'an'ın doğru okunması için gerekli bilgi ve motivasyonu sağlamaktadır (Tetik, 2017, 179-197).

Çalışmanın önemi, Kur'an'ın okunması ve telaffuz edilmesiyle ilgili sağlam ve derinlemesine bilgiler içermesi ve bu bilgileri sistematik bir yaklaşımla ele almasıdır. Bu makalede, daha önceki çalışmalara dayanılarak tecvid ilmi ve özellikle Ebû 'Amr'ın okuma geleneğine vurgu yapılmış ve tecvid ilminin karmaşık konularını günümüz okuyucusuna daha anlaşılır bir dille sunulması amaçlanmıştır.

İbnü'l-Muvâkkî'in Hayatı ve Akademik Başarıları

İbnü'l-Muvâkkî Halep şehrinde doğmuştur (İbnü'l Hanbelî, 2,161). Babası Halep'in son Memlûk valisi Çerkes Hayır Bey'in (ö. 928/1522) sarayında imzacı (Muvâkkî) olarak çalıştığı için Muvâkkî 'in oğlu İbnü'l-Muvâkkî olarak bilinmiştir. Muvâkkî'in görevi, hâkim ve valiler tarafından verilen idari karar ve emirleri gerektiğinde başvurulmak üzere tutanaklara yazan kişidir (İbnü'l Hanbelî, 1/43). Bu görev modern çağda noterin işlevine karşılık gelmektedir. İbnü'l-Muvâkkî 'in ailesi Mısır kökenlidir. 1517'de Mısır'daki Memlûk devletinin yıkılmasının ardından Kâhire'ye yerleşmişlerdir. Biyografilerde İbnü'l-Muvâkkî'in doğum tarihi bilinmemekle beraber muhtemelen MS 15. Yüzyılın son on yılında doğmuştur. Çünkü onun İslâmî ilimlerle ilgili çalışmaları Kahire'ye yerleşmesinden sonra başlamıştır.

Mısır'da, aralarında Ebu's- Suûd el- Cârîhî (ö. 930 /1523), Muhammed b. Arrâk ed- Dimeşki (ö.933 / 1526), İbn Merzûk el-Yemenî (ö. ?), El Kâzî Zekeriyâ (ö. 926 / 1520), Şeyh Abdülhak es- Sinbâtî (ö.931/1524), Seyyid Şerif Muhammed b. Ahmed Kemâlüddîn (ö. ?) ve Ebu'l-Hasen el- Bekrî (ö. 952/1545) gibi birçok âlimden geleneksel (dini) ve rasyonel (beşerî) ilimler okumuştur (İbnü'l Hanbelî, 3, 66).

İbnü'l-Muvâkkî, fıkıh usûlü, tefsîr, kırâat, nahiv, belâgat ve tasavvuf ilimlerinde üstün bir kapasiteye sahiptir. Asrındaki âlimler onun fetva vermesine ve öğretmesine izin vermiştir. Kendisini uzun bir süre Kur'an-ı Kerîm'i öğretmeye ve okutmaya vakfetmiştir. Daha sonra ibadet için evine çekilip hâl ehli olmaya çalışmıştır (Kâtip Çelebi 1, 151-482-658). Çağdaşları onun ilmî doğruluğunu ve dürüst davranışını doğrulamışlardır. El-Ğazî (ö. 1061 / 1651), bu ifadeyi Şârâvî'den şöyle nakletmiştir: Çok yüksek bir ahlak sahibi olan Ebu'l Vefa'nın, hiç kimse hakkında kötü konuştuğunu duymadım, valilere ya da zenginlere sık sık gittiğini ya da herhangi bir makam için yarıştığını da görmedim (El-Ğazî, 3, 73).

İbnü'l-Muvâkkî'in Eserleri

İbnü'l-Muvâkkî'in farklı alanlarda birçok eserleri bulunmaktadır. Eserlerinin çoğunluğu kırâat ilmiyle ilgilidir. Başlıca eserleri şunlardır (İbnü'l Hanbelî, 3, 66):

1. *eş-Şem'atü'l-Mudiyeye fî Neşri Kırâati's-Seb 'ati'l-Merdiyeye.*
2. *Teshîlü'l-Fahs an Rivâyeti İmam Hafs.*
3. *Ed-Dürrü'n-Nesîr fî Kırâati İbnKesîr.*
4. *Fethü'l-Karîbi'l-Mücîbbi Beyâni Kırâati Hamza b. Habîb.*
5. *el-Kavlu'n-Nâfi' fî Kırâati Nâfi'.*
6. *el-Kavlu'l- 'Aliyyu fî Kırâati'l-Kisâi.*
7. *el-Fadlû'l-Ğâmir fî Kırâati İbn 'Âmir.*
8. *Tuhfetü'l-Mücevoidûn li Kelâmi Rabbi'l-'Alemîn.*
9. *ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebû 'Amr ve't-Tecvîd.*

Kırâat ilmi dışındaki eserleri:

1. *Şerhü Tashîhi'l-Minhâc libn-i Kâdî 'Aclûn.*

2. *et-Telvîhbime'ânî Esmâi'l-Lâhi'l-Hüsnâ'l-Vârideti fî 's-Sahîh.*
3. *el-Hikemü'd-Dünyet'üve'l-Menâzilü's-Siddîkiyye.*
4. *el-Fethu limuğlak-i hizbi'l-feth.*
5. *İlhâmü'l-Fettâhi bi hikmeti İnzâli'l-Ervâhin min 'Âlemihe'l-'Ulviyye ve bessî hâfi'l-Eşbâh.*

İbnül-Muvâkkî'in Vefatı

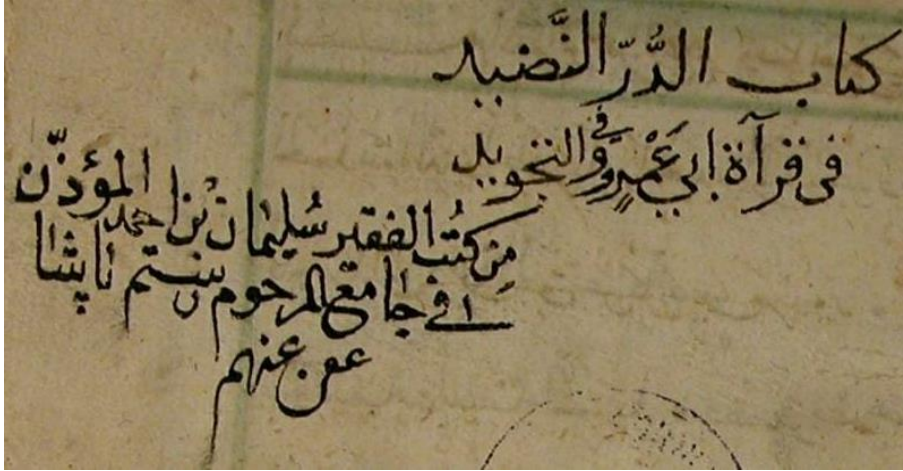
Biyografilerde İbnül-Muvâkkî'in vefat yılı belirtilmemiştir. *Dürrü'l-Habeb* kitabının yazarı olan ve o devirde yaşayan İbnü'l-Hanbeli (ö. 972 / 1564), kendisi hayatta iken vefat ettiği için onun vefatı hakkında hiçbir şey söylememiştir. El-Ğazî (ö. 1061 / 1651), İbnü'l-Muvâkkî tarafından (H. 973 – M. 1566) yılına tarihlenen bir yetki belgesi (icazet) bulduğunu belirtmiştir (El-Ğazî, 3, 67). Bundan dolayı vefatının bu tarihten sonra gerçekleştiğini anlamaktayız.

ed-Dürrü'n-Nadîd Adlı Eserin Tanıtımı

Eserin Adı ve Yazara Nisbeti

İbnü'l-Muvâkkî, kitabına *ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd* adını vermiştir. *Ed-Dürrü'n-Nadîd* deyimini, “Uyum içinde bir araya gelen düzenlenmiş inciler.” demektir (İbn Menzûr, 3, 424). Kitabın adı el yazma nüshasının kapağında “*Kitabü'd-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd*” olarak yazılıdır. İbnü'l-Muvâkkî de giriş bölümünde eserin adını aynı şekilde zikretmiştir. Kitabın müellifine isnadı konusunda fihrist kitapları ona nisbet etmiş ve İbnü'l-Muvâkkî diğer kitaplarında da buna değinmiştir (Nasru'd-Din el-Asar, 1994, 92).

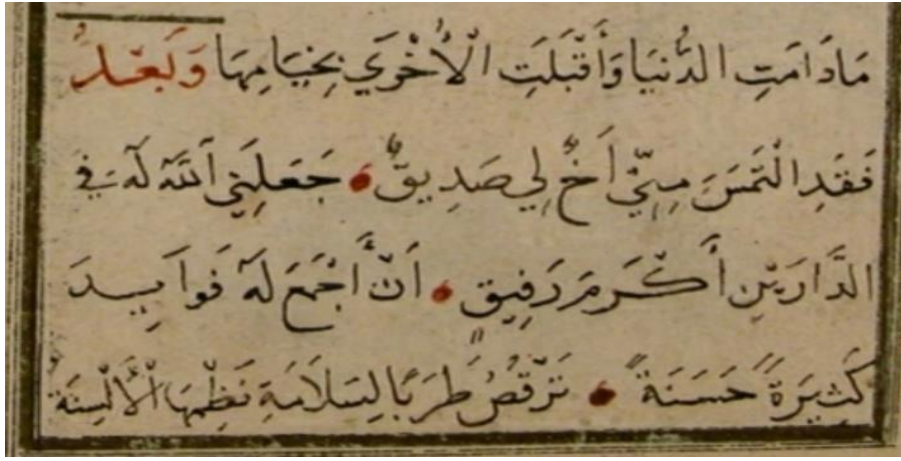
Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Kurumu'nda Yusuf Ağa Kütüphanesine ait 42 Yu 7226 numarasıyla muhafaza edilmektedir. Nüsha 124 varaktan ve 245 sahifeden oluşmaktadır. Her levhada iki varak, her varakta 11 satır vardır. Nesih hattıyla yazılan eser deforme olmamış ve çok net okunmaktadır. Yazı rengi siyah, başlıklar kırmızı renkte olup, ferağ kaydında ne müstensihin adı ne de nesih tarihi yazmaktadır.

Şekil 1: Kapak Sayfasında Kitabın Adı

İbnül-Muvâkkî'in “ed-Dürrü'n-Nadîd fî Kırâeti Ebî 'Amr ve't-Tecvîd” Eserinin Yazılma Sebebi

İbnü'l-Muvâkkî, *ed-Dürrü'n-Nadîd*'in girişinde bu eserin yazılma sebebinin, bir arkadaşının Ebû 'Amr el-Basrî'nin kırâati üzerine bir risale yazma isteğini yerine getirmek olduğunu şu ifadelerle açıklamıştır (İbnü'l-Muvâkkî, vrk.2 a-b): “Bir arkadaşım -Allah beni her iki cihanda da kendisine en şerefli yoldaş eylesin- benden kendisi için pek çok faydalar içeren, okunması kolay bir kitap yazmamı istedi.”

Şekil 2: Giriş Bölümünde Kitabın Yazılma Nedeni

Eserin İçeriği

Bu eser, mukaddime ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kırâatlerin, mukrî ve kârîlerin sınırları hakkındadır. Müellif bu kavramların ne ifade ettiğini açıklamış, bir kârînin kırâat, rivayet, tarîk ve vecihleri ayıracak nitelikte olmasını istemiştir. İkinci bölümde, kırâatte tahkîk, hadr, tedvîr ve tertîl konularına açıklık getirmiş ve her kârînin tertîl ile okuyuşta ilgili kurallara riayet etmesinin gerekli olduğunu zikretmiştir. Daha sonra bölümleri bâblara, bâbları da kendi içerisinde kısımlara ayırmıştır (İbnül-Muvâkkî', vrk. 2 a - 6 a). Birinci bâb'da müellif tecvîdi ele almış ve bu bâb başlığı altında tecvîdi sekiz kısma ayırmıştır. Bu bölümde tecvid'in manası ve hükmü, mehâric-i hurûf ve sıfat-ı hurûf, tenvîn ve nûn'u sâkiné'nin hükümleri, vakıf ve ibtidayı bilmek, kelimelerin sonunda nasıl durulacağı, resp-i hatta göre vakf, "kella" ve "bela" kelimelerinde nasıl durulacağı ve bu sözlerle nasıl başlanacağı, vakf ve sekte arasındaki fark gibi konuları işlenmiştir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 6 b - 37a).

Müellif ikinci bâb'da ise Ebû' Amr ve öğrencileri Sûsî ve Dûrî'nin ayetlerdeki bazı kelimelerde okuyuş vecihlerini ele alarak konuyu dokuz kısma ayırmıştır. Bu bölümde ise, idğamlı okuyuş vecihleri, med ve kasr ile okunan kelimeler, hemzelerin ibdal ile okunuşları, "râ" ve "lâm"ın kalın ve ince okunduğu kelimeler, hâ-i kinâyeli kelimeler, imâle yaptıkları kelimeler, vakfta ve vaslda "yâ" harfinin okunuşu, iki sûre arasında sûre evvelinde ve sonrasında besmele ve istiâzenin okunuşu ele alınmıştır. Ferş bölümü ise Fâtiha'dan Nâs sûresine kadar ferşî kelimelerin okunuşlarıyla sonlandırılmıştır (İbnül-Muvâkkî', vrk. 37a -115b). Hâtime bölümü ise tekbîr ve hükümleri, Kur'an'ı tamamlamak için yapılan dua ve adabını içermektedir (İbnül-Muvâkkî', *ed-Dürri'n-Nadîd*, vrk.115 b - 124 a).

Eserin Konularını İşlerken İbnü'l-Muvâkkî'in İzlediği Metot

Bir önceki paragrafta İbnü'l-Muvâkkî'in *ed-Dürri'n-Nadîd* adlı eserinde ele aldığı en önemli konulara yer verilmiştir. Bu paragrafta ise İbnü'l-Muvâkkî'in eserinde takip ettiği yöntemlere yer verilecektir.

1-İbnü'l-Muvâkkî, konuları sunarken karmaşıklıktan ve yapmacılıktan uzak, kolay bir dil kullanmıştır. Bu durum, yazarın kitabın mukaddimesinde kendi kendine söz verdiği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle İbnü'l-Muvâkkî'in bu eserini işin uzmanları için değil de normal okuyucu için kaleme aldığı söylenebilir. Çünkü İbnü'l-Muvâkkî'in yaşadığı dönemde Ebû' Amr el-Basrî'nin kırâatı Şam, Hicâz, Yemen ve Mısır'da itibar görmektedir. İbnü'l-Cezerî, (ö. 833/1430) o devirdeki insanların Şam, Hicâz, Yemen ve Mısırda takip ettikleri kırâatın Ebû' Amr el-Basrî'nin kırâatı olduğunu söylemiştir (İbnü'l-Cezerî, 265). Ebû' Amr el-Basrî'nin kırâatı hicrî 12. yüzyılın ortalarına kadar egemen ve yaygın olarak kalmıştır.

2-İbnü'l-Muvâkkî eserinde terimlerin açıklanmasına büyük önem vermiştir. Öncelikle kelimenin sözlük anlamını açıklamış, daha sonra terim olarak ifade ettiği anlama değinmiştir. Bunu detaylı bir şerh ve açıklama takip etmiştir. Terimlerin açıklanmasına göstermiş olduğu bu itina konuyu kolaylaştırdığı gibi okuyucunun konuyu daha hızlı ve kolay bir şekilde anlamasına da yardımcı olmuştur (İbnül-Muvâkkî', vrk. 6 b -21a - 22a).

3-İbnü'l-Muvâkkî eserinde yer alan hadis-i şeriflerin tahririni de yaparak hadis külliyatlarındaki konuların, sahih ve zayıflık açısından derecelerini beyan etmektedir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 4 a - 7 b- 121 b - 122 b).

4-İbnü'l-Muvâkkî, diğer kârîlerin mezheplerini bazen zikrederken bazen de bu konuya yer vermemektedir. Her bir kırâat yönteminin, Kur'an metninin anlamını ve tilavetini nasıl etkilediğini ayrıntılı bir şekilde ele alır, böylece okuyucuların edindikleri bilgiler üzerine daha sağlam bir anlayış kurmalarını sağlar (İbnül-Muvâkkî', *ed-Dürri'n-*

Nadîd, vrk. 40 a - 51a - 54b - 77 b - 118 b).

5-İbnü'l-Muvakkî', Ebû 'Amr el-Basrî'den rivayette bulunan ed-Dûrî (ö. 246/860) ve es-Sûsî (ö. 261/874) kırâatleri arasındaki farklılıklara da yer vermektedir. Kırâat yöntemleri arasında yaptığı karşılaştırmalı bu analiziyle konunun derinlemesine anlaşılmasına çabalamakta ve objektif bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yaklaşım, farklı kırâat yöntemlerinin birbirine göre avantajlarını ve özelliklerini aydınlatarak, Kur'an okumak için uygulanan yöntemlerin çeşitliliğini ve zenginliğini gözler önüne sermektedir. O, aynı zamanda eş-Şâtibî (ö. 590/1194) ve ed-Dânî (ö. 444/1053) gibi müteâhhirîn imamlar arasında mevcut olan ihtilafları konu edinmektedir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 62 a, 79 b).

6-İbnü'l-Muvakkî', kırâat alanında kendisinden önceki müelliflerin görüşlerini eleştirerek tartışmalı konulardaki ihtilafları aktarmaktadır. Doğru olduğunu düşündüğü görüşü tercih etmektedir (İbnül-Muvâkkî', *ed-Dürrü'n-Nadîd*, vrk. 51 a - 117 b).

7-İbnü'l-Muvâkkî, kitabın içeriğini hedef okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde, onlara uygun olarak kısa tutarak bu kitleye hitap etmeyen gereksiz açıklamalara girmemektedir. İmâle ve sebeplerini açıklarken "Sebepleri on tanedir ve bunlar iki temele dayanmaktadır (Tetik, 2020, 41-65). Birincisi kesre, ikincisi ise yâ'dır. Her ikisinden bahsetmek bu mukaddimenin kaldırmayacağı bir genişliğe sahiptir." diyerek bu tür bir tafsilata girmenin konuyu gereğinden fazla uzatacağını belirtir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 60 b.).

8-İbnü'l-Muvâkkî, genellikle kitabın sonunda bulunan ve "tetimme" ya da "fâide" olarak isimlendirdiği bölümlerde söz ettiği faydalı açıklama ve uyarılara, eserinin birçok bölümünde yer vermektedir. Başka bir deyişle o, bu tür faydalı açıklayıcı bilgi ve uyarıları eserinde son bölümüne ayırmaz, yeri geldiğinde bu tür bilgilerden bahsederken bunu tüm esere neşretmiştir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 27 b - 49 b).

9-İbnü'l-Muvâkkî, dokuzuncu bölümün mukaddimesinde fers'e ait kelimelere ayrı bir bölüm ayırarak bu kelimeleri izah etme hususundaki yöntemini ortaya koymaktadır (İbnül-Muvâkkî', vrk. 78 a).

10-İbnü'l-Muvâkkî, kırâat alanında eser telif eden diğer âlimlerden farklı olarak bazı usûl konularının anlatımında, kendi yöntemini ortaya koymaktadır. Bu farklılığı şu üç başlık altında özetlemek mümkündür:

- Genellikle ilk bâbta ele alınan besmele ve istiâzeyi usûlün son konusu olarak işlemiştir.
- Fâtiha sûresi, kırâat kitaplarının çoğunda usûl konularının ilki olarak ele alınırken, İbnü'l-Muvâkkî, bunun aksine Fâtiha sûresini fers bölümünün ilk konusu olarak ele almaktadır.
- İzâfet "yâ"larını ve zevâid olan "yâ"ları tek bir fasıl altında bir arada işlemiştir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 65 b).

İbnü'l-Muvâkkî'in Eserini Yazarken Faydalandığı Kaynaklar

İbnü'l-Muvâkkî, *ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı kitabını yazarken geniş bilgisine ve kırâat ilmindeki tam ustalığına güvenmiştir. İbn Kâzî Aclun'un *Tashihü'l-Minhac* adlı eserini şerh etmiştir. *Eş-Şem'atü'l-Mudiyye fi Neşri Kırâati's-Seb'ati'l-Merdiyeye* adlı kitabını yedi kırâatten oluşan bir grup halinde yazmış ve ardından her kırâati ayrı bir kitaba ayırmıştır (Kühâle, 199, 12/95). *Ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı kitabını yazarken kendisinden önceki kırâat âlimlerinden faydalanmıştır. Müellifin eserinde görüşleri, yazarlarına atfederek alıntıladığı görülmektedir. Eserinde bazen müelliflerin adını, bazen de kitaplarının adını zikretmektedir (İbnül-Muvâkkî', *ed-Dürrü'n-Nadîd*, vrk. 6 b - 117 a - 122 a).

Aşağıda yer alan kırâat veya tecvîde dair eserler, İbnü'l-Muvâkkî'in yazarına açıkça atıfta ve müellifinden alıntılarda bulunduğu; *ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı eserinde yer alan kaynaklara işaret etmektedir (İbnül-Muvâkkî', vrk. 6 b - 53 a - 14 a - 115 b - 10 b - 6 b - 19 a - 45 a - 117 a - 32 b - 115 b - 58 a - 47 a).

1- *et-Teyşîr fi'l-Kırâati's-Seb'a*, Ebû 'Amr ed-Dânî (444/1053).

2- *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-aşr*, İbnü'l-Cezerî (833/1430). İbnü'l-Muvâkkî'nin *Ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı eserinde ismi en çok geçen kişidir. İbnü'l-Muvâkkî eserde, yirmiden fazla konuda İbnü'l-Cezerî'nin sözleriyle bazı ifadelerin doğruluğunu kanıtlamıştır.

3- *et-Tecrîd li Buğyeti'l-Mürîd fi'l-Kırâati's-Seb'*, İbnü'l-Fehâm (516/1123).

4- *Hirzu'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî fi'l-Kırâati's-Seb'a (eş-Şâtibiyye)*. Ebû Muhammed eş-Şâtibî (590/1194). *eş-Şâtibî'den* nakil İbnü'l-Cezerî'den sonra ikinci sırada yer almıştır. İbnü'l-Muvâkkî *eş-Şâtibiyye'nin* metninden beyitler ya da onun görüşlerini on beş konuda nakletmiştir.

5- *el-Mevdihu fi Vücûhi'l-Kırâati ve Tahkîki Lafzi't-Tilâvet*, İbn Ebî Meryem eş-Şirâzî.

- 6- *er-Ri'ayetü li Tecvîdi'l-Kırâati ve Tahkiki Lafzi't-Tilâvet*, Mekki b. Ebî Tâlib (437/1170).
 7- *el-Kâmil fi'l-Kırâati ve'l Erba 'îne ez-Zâideti 'aleyhâ*, Ebu'l-Kâsım el-Hezelî (465/1073).
 8- *el-Müntehâ*, Muhammed b. Ca 'fer el-Huzâ'î (408/1118).
 9- *el-Câmi'u fi'l-Kırâati'l-'Aşeri ve Kırâati'l-E'meşi*, İbn Fâris el-Hayât (453/1062).
 10- *Gayetü'l-İhtisâr fi Kırâati'l-'Aşereti Eimmeti'l-Emsâr*, Ebu'l-'Alâ' el-Hemezânî (596/1174).
 11- *Sirâcü'l-Kâri'i'l-Mübtedî ve Tizkârü'l-Mükri'i'l-Müntehâ*, İbnu'l-Fâsîh (801/1399).
 12- *el-Gayetü fi'l-Kırâati'l-'Aşri*, İbn Mehrân el-Esbehânî (381/992).

İbnü'l-Muvâkkî'nin *ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı kendi eserini oluştururken başvurduğu bu kaynaklar çeşitli kırâat metodolojileri ve tecvîd âlimlerinin çalışmalarını içermektedir. Bu geniş kaynak yelpazesi eserin, kırâat ve tecvîd alanında kapsamlı bir referans noktası haline gelmesini sağlamıştır. İbnü'l-Muvâkkî, tecvîd ilmi konusunda bir otorite olarak kabul edilen Ebû 'Amr'ın kırâat metodolojisinin inceliklerine kadar her detayı büyük bir titizlikle ele almıştır.

Sonuç

Kur'an kırâatleri arasında önemli bir yere sahip olan Ebu 'Amr el-Basrî'nin kırâati, çoğunlukla okunan kırâatlerden biri olarak ve yedi yüzyıl boyunca İslam coğrafyasının doğusunda hakim olmuştur. Hicrî beşinci yüzyılın sonlarından hicrî onikinci yüzyılın ortalarına kadar Şam, Hicaz, Yemen ve Mısır'da okunarak Doğu Afrika'da yaygın hale gelmiştir. Bu nedenle kırâat alimleri konu hakkında pek çok eserler yazmıştır. Bu eserlerden biri olan İbnü'l-Muvâkkî'nin, *ed-Dürrü'n-Nadîd fi Kırâati Ebû 'Amr ve't-Tecvîd* adlı el yazma eseri incelenmiş ve sonuç olarak şu bulgular elde edilmiştir: İbnü'l-Muvâkkî bu eserinde, Kur'an'ı doğru bir biçimde okumanın yöntemlerini sistematik bir şekilde ele almış, özellikle Ebû 'Amr'ın okuma geleneğine vurgu yapmış ve tecvid kurallarının karmaşık konularını günümüz okuyucusuna daha anlaşılır bir dille sunmuştur. Fıkıh usûlü, tefsîr, kırâat, nahiv, belâğat ve tasavvuf ilimlerinde üstün bir kapasiteye sahip olan İbnü'l-Muvâkkî, bu eserini kaleme alırken öncelikle İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-'aşr* ve eş-Şâtibî'nin *Hirzu'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî fi'l-Kırâati's-Seb'a (eş-Şâtibiyye)* adlı eserlerinden istifade etmiş, çeşitli kırâat metodolojileri ve tecvîd âlimlerinin çalışmalarına yer vermiş bu alanda eserin kapsamlı bir kaynak haline gelmesini sağlamıştır. *Ed-Dürrü'n-Nadîd* adlı eser, anlaşılır bir dil kullanması, ifadesinin kolaylığı, karmaşıklıktan uzak olması, bu konuda uzman olmayan okuyucuya uygunluğu ile dikkatleri üzerine çekmiş, özellikle de Ebû 'Amr kırâatine özgü tecvîd kuralları ve bu kuralların uygulanış şeklini ortaya koyması açısından da büyük bir öneme sahip olmuştur.

Kaynaklar

- Dağ, M. (2011). *Geleneksel kıraat algısına eleştirel bir yaklaşım*. İstanbul: İSAM Yayınları.
- İbn Menzûr. (1994). *Lisanu'l-'Arap*. Beyrut: Dâru Sadir.
- İbnü'l-Hanbelî. (1972). *Dürrü'l-Habebe fî târîhi 'ayâni Haleb* (M. el-Fâhûrî ve Y. Zekeriyya, Ed.). Şam: Vezâratü-s Sakâfe Yayınları.
- İbnü'l-Cezeri. (2006). *Gayetü'n-nihaye fî tabakati'l-kurra*. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnül-Muvâkkî'. *ed-Dürrü'n-nadîd fî kırâeti ebî 'amr ve't-tecvîd*. Konya: Bölge YEK, 42 Yu 7226.
- Kâtip Çelebi. (1941). *Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*. Bağdat: Mektebetü'l Müsennâ.
- Nasiru'd-Din el-Asar. (1994). *el-Fihrisü's-şâmil li't-türasi'l-'arabiyyi'l-İslamiyyi'l-mahtût*. Amman: el-matabiu't-Taavuniyye.
- Necmüddîn Muhammed b. Muhammed El-Ğazî. (1997). *el-Kevkebü-s sâira bi âyâni'l-mieti'l-âşira* (H. el-Mensûr, Ed.). Beyrut: Dâru'l Kütübü'l-İlmiyye.
- Kühâle, Ö. R. (1992). *Mu'cemü'l-müellifin*. Beyrut: Mektebetü'l Müsemma.
- Tetik, İ. (2017). Tecvîd kelimesinin semantik analizi. *Universal Journal of Theology*, 2(3), 179-197.
- Tetik, (2020). Kur'ân kıraatinde imâle ve feth'in kitâbi referansları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 53, 1-25.

Yazar Katkıları: Fikir- 60/40; Tasarım- 70/30; Denetleme- 60/40; Kaynaklar-60/40; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi 60/40; Analiz ve/ veya Yorum- 60/40; Literatür Taraması- 60/40; Yazıyı Yazan- 60/40; Eleştirel İnceleme- 60/40.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept -60/40; Design-70/30; Supervision-60/40; Resources-60/40; Data Collection and/or Processing- 60/40; Analysis and/or Interpretation-60/40; Literature Search-60/40; Writing Manuscript-60/40; Critical Review- 60/40.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.